

Мельник С. В.

кандидат економічних наук, доцент, заслужений економіст України, завідувач сектора вищої освіти відділу освітньої статистики і аналітики ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, s.melnik@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5724-2428>

ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЇХ ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті розглянуто зарубіжний і вітчизняний досвід додаткового регулювання професійної діяльності. Показано результати їх порівняння. Визначено, що в Україні так і не побудовано дієву систему регулювання професій та кваліфікацій, не оновлено за останнє десятиріччя професійну стандартну класифікацію, не створено окремого законодавчо-нормативного акта відповідного спрямування, не сформовано окремого переліку регульованих професій чи реєстру регульованих професійних кваліфікацій, як у більшості країн ЄС, тощо. Проаналізовано вітчизняну законодавчо-нормативну практику додаткового регулювання професійної діяльності. Уперше у вітчизняній практиці здійснено типізацію регульованих професій. Зафіксовано факт недостатнього висвітлення науковцями у вітчизняних і зарубіжних виданнях ситуації в країні з регулюванням професій та професійних кваліфікацій. Окреслено переваги й напрямки запозичення Україною ключових регуляторних механізмів відповідного спрямування, прописаних у профільній Директиві 005/36/ЄС Європарламенту та Ради ЄС від 5 вересня 2005 р. і повному Переліку регульованих професій у країнах-членах ЄС, зведеному до єдиної бази даних. З'ясовано, що в Україні на сьогодні так і не створено чіткої системи застосування на практиці регульованих професій за зразком підходів ЄС у цілому й кожній країні-члена зокрема, тому від широкого кола вітчизняних стейкхолдерів вимагається оперативна реалізація законодавчо-нормативних, інституціональних, фінансово-матеріальних, методологічно-інформаційних і кадрових заходів відповідного спрямування.

Ключові слова: незалежне зовнішнє оцінювання результатів навчання, підготовка кадрів, професія, для якої запроваджено додаткове регулювання, регульована професія, регульована спеціальність, регуляторні нормативні акти.

JEL classification: J44, O15.

DOI: 10.32987/2617-8532-2023-4-40-57.

За теперішніх умов оперативної підготовки України до вступу до ЄС важливим завданням і серйозним викликом, що постали перед українською владою й суспільством загалом, виступає напрямок адаптації до європейських аналогів вітчизняної практики та законодавчо-нормативної бази у сфері додаткового регулювання певної професійної діяльності.

Водночас Україна так і не перейшла на нову версію Міжнародної стандартної класифікації занять (ISCO-08), а Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010» є застарілою версією 2010 р. та частково зорієнтований на структуру й номенклатуру занять ще часів радянського союзу. Усе це, поряд з іншими застарілими нормами

© Мельник С. В., 2023

трудового права, не дає змоги чітко та оперативно формувати державну регуляторну політику у сфері професійної й класифікаційної діяльності.

На сьогодні в країні відсутній єдиний/типовий, законодавчо закріплений підхід щодо визначення та застосування на практиці регулювання професійної діяльності. Тобто істотною проблемою для порівняння практики визнання професійних кваліфікацій з регульованих професій (тобто таких, для яких запроваджено додаткове регулювання) є те, що їх визнання й надалі здійснюється за різними процедурами, обсягами, інструментарієм, строками та змістом. На законодавчому рівні визначення терміна «професія, для якої запроваджене додаткове регулювання» (це вітчизняний аналог європейського терміна «регульована професія») було закріплено тільки у 2019 р. Єдиного Реєстру регульованих професій (професій, для яких запроваджене додаткове регулювання) / кваліфікацій до них на національному рівні так і не створено, що ускладнює роботу кадровим агентствам, роботодавцям та провайдерам освітніх послуг. В Україні регулювання професій/кваліфікацій на сьогодні здійснюється, як правило, за відомчо-галузевим підходом, що охоплює підготовку, зовнішнє оцінювання, визнання й використання на практиці більш ніж 400 регульованих професій, професійних назв робіт, посад та повних і часткових професійних кваліфікацій до них.

Новий державний орган – Національне агентство кваліфікацій – не опікується питанням створення Реєстру регульованих професій (професій, для яких запроваджене додаткове регулювання) / кваліфікацій,

а також не формує в повному обсязі Реєстр кваліфікацій у цілому, зосередившись виключно на внесенні до нього професійних кваліфікацій, визначених у професійних стандартах, яких станом на 1 вересня 2023 р. було затверджено й запроваджено на практиці лише 282 найменування.

Слід також зазначити, що в Україні порушеній проблемі приділяється дуже мало уваги з боку науковців та інших зацікавлених сторін. Більшість вітчизняних публікацій і наукових пошуків зорієнтовані на вивчення профільного зарубіжного досвіду [1–3].

В Європейському Союзі термін «регульована професія» та порядок здобуття й визнання професійних кваліфікацій за нею врегульовано Директивою 005/36/ЄС Європарламенту та Ради ЄС від 5 вересня 2005 р. [4]. Тут наведено визначення регульованої професії: «Регульована професія – це професійна діяльність або група професій, доступ до якої/яких, заняття якою/якими або один із способів набуття якої/яких підлягає, прямо чи опосередковано, регулюванню законодавчими, нормативними або адміністративними положеннями щодо оволодіння професійною кваліфікацією, зокрема використання професійної назви професії, яка, згідно з обмеженнями закону, може використовуватися лише власниками професійної кваліфікації, що вважається формою практики». Це визначення доволі широке, й до регульованих професій в Україні можна відносити дуже багато професій. Директива містить спеціальні положення про визнання медичних, фармацевтичних і архітектурних професій. Окрім того,

у Додатку 1 є перелік професійних об'єднань та передбачено, що професії, кваліфікації за якими присвоюються цими організаціями, належать до регульованих.

Перелік регульованих професій у країнах-членах ЄС міститься у відповідній базі даних [5]. Її можна охарактеризувати такими параметрами:

- станом на 1 вересня 2023 р. до цієї бази даних входило майже 6 700 позицій з усіх країн-членів ЄС, а також Швейцарії, Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну;

- для зручності користувачів створено пошуковий інструмент регульованих професій у країнах-членах ЄС та їх порівняння з професіями [6];

- окремо сформовано Перелік загальних регульованих професій за країнами з виокремленням типу їх регіонального покриття, назв кваліфікацій, компетентних органів присвоєння тощо [7];

- викладено досить широку статистичну інформацію стосовно професійної й регіональної мобільності населення ЄС, рейтингів наймобільніших професій тощо [8];

- наведено додаткову інформацію, зокрема про інституції, відповідальні за регулювання професій в окремих країнах та/або їх визнання, національні сайти з реєстрами регульованих професій, законодавчо-нормативну базу відповідного спрямування в ЄС та країнах-членах тощо [9].

Дефініцію поняття «професія, для якої запроваджено додаткове регулювання» вперше було наведено в національному законодавстві у 2019 р., після внесення змін відповідним Законом України [10] до Закону України «Про вищу освіту» [11]. Відповідно до підпункту 18-1) п. 1 ст. 1

«Основні терміни та їх визначення», «професія, для якої запроваджене додаткове регулювання, – це вид професійної діяльності, доступ до якого, крім наявності освіти відповідного рівня та спеціальності, визначається законом або міжнародним договором». Слід зауважити, що цим Законом скасовано ліцензування для понад 100 спеціальностей, але водночас вводиться поняття регульованих професій.

Таким чином, згідно з українським законодавством, до регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) відносяться тільки ті, до яких на законодавчому рівні прописано додаткові (крім освітніх кваліфікацій) вимоги для заняття певним видом професійної діяльності, роботою тощо. Важливо, що визначення цього терміна поширюється на всі групи професій, які потребують як вищої, так і професійно-технічної/фахової передвищої освіти. Крім того, наказом «Про затвердження переліку спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання» від 22.05.2020 № 673 [12] Міністерство освіти і науки України затвердило перелік спеціальностей, здобуття освіти з яких необхідне для доступу до регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання). Усього таких регульованих спеціальностей 28 – вони передбачають особливо відповідальну роботу. Зокрема, це правнича сфера, атомна енергетика, медицина, військова служба. Вимоги до освітньої діяльності з підготовки фахівців за такими спеціальностями посилюються.

На думку представників МОН, упровадження додаткового регулювання за 28 спеціальностями дасть змогу встановити єдині підходи щодо регулювання доступу до певних видів професійної діяльності в частині визначення особливостей ліцензування освітньої діяльності, додаткових вимог до правил прийому для здобуття вищої освіти за такими спеціальностями, структури освітньої програми, змісту освіти, організації освітнього процесу та атестації здобувачів вищої освіти. Водночас істотним недоліком цього нормативного акта є те, що він чітко не визначає саме регульовані професії (професії, для яких запроваджено додаткове регулювання). З авторською версією такого переліку для здобувачів вищої й фахової передвищої освіти можна ознайомитися за посиланням [13].

Ще одним нормативним актом національного рівня, який стосується питання застосування чи не застосування на практиці регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання), виступає Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 956 [14].

Аналіз норм і положень цього Порядку дає підстави констатувати, що:

– він стосується виключно діяльності кваліфікаційних центрів та не поширюється на суб'єктів освітньої діяльності, як це передбачено п. 9 ст. 34 Закону України «Про освіту» [15], де зазначено, що «професійні та часткові професійні кваліфікації присвоюються/підтверджуються і визнаються

суб'єктами, уповноваженими на це законодавством, зокрема суб'єктами освітньої діяльності»;

– у п. 2 Порядку не дається чіткого визначення різниці між процесами «присвоєння» та «підтвердження» професійних кваліфікацій, тоді як вона є досить суттєвою і значущою;

– у п. 3 Порядку написано, що він «не застосовується до професій, щодо яких законом або міжнародним договором передбачено додаткове регулювання (спеціальності, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання)». Разом із тим в Україні відсутній відповідний перелік професій, а затверджені Урядом і МОН переліки спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, також не мають прямих посилань на конкретні професії (Перелік спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання та Перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у сфері фахової передвищої освіти з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання). Таким чином, в Україні на сьогодні питання з «регульованими професіями, так і не врегульовано» за весь період її незалежності. Але виходячи з цієї норми Порядку можна констатувати той факт, що кваліфікаційні центри не можуть оцінювати результати навчання за професійними кваліфікаціями 5–8-го рівнів НРК за 28 «регульованими спеціальностями» вищої та 23 спеціальностями фахової передвищої освіти, що ніяк

не дотримується на практиці кваліфікаційними центрами й Національним агентством кваліфікацій, яке їх акредитує.

Для багатьох професій прописано вимоги (у професійних стандартах, кваліфікаційних характеристиках, посадових/робочих інструкціях тощо) щодо наявності фіксованої освітньої та/або професійної кваліфікації. Тобто доступ до роботи передбачає наявність профільної освіти. Але ця норма працює на розсуд роботодавців, залежно від попиту й пропозиції на робочу силу певної кваліфікації, тобто вона не має ознак жорсткого законодавчого регулювання.

Загалом діючи в Україні систему безпосереднього регулювання професій/кваліфікацій можна умовно класифікувати на три види. Першим обов'язковим видом регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) є ті з них, доступ до роботи за якими жорстко регулюється чинним законодавством. Це стосується більшості професій медичних працівників, аудиторів, фахівців з неруйнівного контролю, архітекторів, моряків і річковиків, окремих менеджерів (управителів) тощо. Додатковою умовою допуску до роботи за багатьма цими професіями виступає проходження незалежного оцінювання професійних кваліфікацій чи компетентностей та отримання відповідного сертифіката. Практично саме цей тип регульованих професій (професій, для яких запроваджене додаткове регулювання) й відповідає їх законодавчому визначенню.

Другий вид додаткового професійного регулювання – часткове регулювання, яке передбачає обов'яз-

ковість наявності профільної роботи та, інколи, профільного трудового стажу (наприклад, для педагогічних працівників), проходження оцінювальних та/або перевірочних процедур (співбесід, іспитів, конкурсів) і відбору (для державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування, дипломатичних працівників та ін.).

Третій вид регулювання – це додаткові вимоги щодо допуску до роботи. Мова може йти й про відбір за віком, станом здоров'я та статтю для робіт на висоті, з транспортом, з електрообладнанням і електроустаткуванням, про проходження санітарно-епідеміологічного контролю та багато іншого. Тобто допуск до роботи передбачає унеможливлення чи зменшення негативного впливу важких, шкідливих і небезпечних умов праці, збереження здоров'я та життя оточуючих/клієнтів. Така практика допуску до роботи дуже поширена в Україні й охоплює більш як 1 млн працівників у видобувній галузі, на транспорті та будівництві, у промисловості, громадському харчуванні й ресторанній справі тощо.

До нормативної бази, що регулює професійну діяльність за першим обов'язковим видом регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) та їх номенклатуру, можна віднести:

- Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з торгівлі цінними паперами [16]. До фахівців і професіоналів, які залучені до діяльності з торгівлі цінними паперами, належать: професіонал з торгівлі цінними паперами, професіонал-організатор торгівлі на

ринку цінних паперів, фахівець-організатор торгівлі на ринку цінних паперів.

- Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – депозитарної та клірингової діяльності [17]. До фахівців і професіоналів, що залучені до депозитарної та клірингової діяльності, відносяться: професіонал з депозитарної діяльності, фахівець з депозитарної діяльності.

- Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку [18]. До фахівців і професіоналів, які залучені до діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку, належать: фахівець з біржових операцій.

- Переліки посад та спеціальностей персоналу для експлуатації ядерних установок, підготовка якого підлягає ліцензуванню, і посад персоналу, який безпосередньо здійснює управління реакторною установкою [19]. Окрім керівних та висококваліфікованих посад (начальники змін, провідні інженери управління реактором атомної електростанції, управління блоком, управління турбіною атомної електростанції), до цього переліку відносяться посади профільних науковців (інженер з управління дослідницьким реактором ВВР-М тощо).

- Ліцензійні умови провадження охоронної діяльності [20]. У професійному розрізі допуск до цієї професійної діяльності безпосередньо прописано тільки для професії «фахівець з організації заходів охорони».

- Переліки закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фар-

мацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я [21]; Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, випуск 78 «Охорона здоров'я» [22]; Порядок проведення атестації лікарів [23]; Атестація працівників сфери охорони здоров'я та продовження терміну дії сертифікатів спеціаліста, посвідчень про кваліфікаційну категорію в період дії воєнного стану [24] – цими та іншими документами визначено близько 250 професій і посад у сфері охорони здоров'я, включаючи стоматологію, лікарську практику, фармацію тощо, допуск до яких потребує відповідної медичної чи профільної освіти, сертифікації й категоріювання. Серед цієї номенклатури 11 посад керівників, 100 посад лікарів за спеціалізаціями, 8 лікарів у стоматології, 5 професій фармацевтів, 14 лікарів у медико-профілактичній справі, 57 профільних фахівців, парамедики тощо.

- Порядок проведення професійної атестації виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури [25]. За цим порядком сертифікуються такі професії відповідного спрямування: архітектор, інженер-проектувальник, інженер технічного нагляду та експерт, за умови, що здобувачі сертифікатів здобули вищу освіту за напрямом професійної атестації відповідно до кваліфікаційних вимог та мають стаж роботи за фахом щонайменше три роки.

- Порядок роботи Кваліфікаційної комісії, видачі та анулювання ква-

ліфікаційного сертифіката інженера-землевпорядника і Порядок роботи Кваліфікаційної комісії, видачі та анулювання кваліфікаційного сертифіката інженера-геодезиста [26]. Як впливає з назв цих документів, вони зорієнтовані на незалежну сертифікацію кваліфікаційними комісіями в масштабах країни інженерів-землевпорядників та інженерів-геодезистів.

- Правила сертифікації фахівців з неруйнівного контролю [27]. Ці правила поширюються на допуск до роботи фахівців і контролерів з неруйнівного контролю різних категорій та/або спеціалізацій через їх незалежну сертифікацію.

- Умови набуття, зупинення та припинення статусу адвоката. Ці умови прописано в розділі II Закону України «Про адвокатури й адвокатську діяльність» [28]. Вони регламентують професійну діяльність та доступ до неї за певних обставин адвоката, стажиста адвоката й помічника адвоката.

- Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату [29]. Це положення розроблене відповідно до норм ст. 10 Закону України «Про нотаріат» [30] та регулює норми ст. 11 «Свідectво про право на заняття нотаріальною діяльністю» і ст. 13 «Помічник нотаріуса» стосовно допуску до цієї діяльності нотаріусів та їхніх помічників.

- Авіаційні правила України «Підтримання льотної придатності повітряних суден та авіаційних виробів, компонентів і обладнання та схвалення організацій і персоналу, залучених до виконання цих завдань» [31]. Авіаційні фахівці допускаються до виконання профільних функцій після отримання дозволів Державної авіаційної служби України, які вида-

ються у вигляді посвідчень працівників авіаційного персоналу. Ці посвідчення поширюються на 6 типів пілотів, на 2 типи штурманів, бортпровідників, бортрадистів та ін., усього за 20 позиціями.

- Сертифікація аудиторів і реєстр аудиторських фірм та аудиторів. Ця процедура описана в розділі II Закону України «Про аудиторську діяльність» [32] та регулює питання допущення до такої діяльності сертифікованих аудиторів.

- Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами [33]. Цим положенням регулюється сертифікація водіїв автотранспортних засобів 12 спеціалізацій, включаючи таксі, вантажні автомобілі, автобуси, тролейбуси, трамваї тощо.

- Інструкція з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України [34]. Цим документом, окрім іншого, регулюється допуск до роботи інспекторів-кінологів.

- Положення про українське посвідчення парашутиста [35]. Інструктори парашутно-десантної підготовки (аварійно-рятувальні роботи) можуть виконувати свої професійні обов'язки після одержання сертифіката у Федерації парашутного спорту України.

- Положення про порядок видачі посвідчень тракториста-машиніста [36]. Трактористи, бульдозеристи, скреперисти та інші суміжні професії (близько 30 спеціалізацій) потребують посвідчення на керування відповідним тракторним транспортним засобом.

- Порядок атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників

[37]. Пожежники, пожежники-рятувальники та інші «вогнеборці» (усього 11 спеціалізацій) потребують отримання окремого сертифіката на виконання рятувальних робіт, який видається регіональними органами з надзвичайних ситуацій. Окрім того, пожежникам (респіраторникам) з ліквідації витоків із газо- й нафтопроводів необхідно мати сертифікат про часткову кваліфікацію з гасіння пожеж у складних і надскладних ситуаціях.

- Положення про порядок проведення атестації спеціалістів ветеринарної медицини державних установ [38], розроблене на виконання вимог ст. 101 «Професійна підготовка, підвищення кваліфікації, післядипломна освіта та атестація спеціалістів ветеринарної медицини» Закону України «Про ветеринарну медицину» [39]. До спеціалістів ветеринарної медицини державних установ у цьому положенні відносяться керівники, їхні заступники, керівники структурних підрозділів державних установ, лікарі, лаборанти та фельдшери ветеринарної медицини, які здійснюють профілактичні, оздоровчі, діагностичні, лікувальні заходи у тваринництві, проводять ветеринарно-санітарну експертизу продуктів тваринного, а на ринках і рослинного походження, або здійснюють інші види ветеринарної діяльності.

- Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння [40]. Цей нормативний документ регламентує незалежну сертифікацію моряків за 75 професійними кваліфікаціями відповідно до вимог Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти

1978 року [41], Міжнародної конвенції про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти 1995 року [42], ст. 51 Кодексу торговельного мореплавства України [43].

- Зразок та опис сертифіката про підтвердження професійної компетентності у відповідній сфері державної реєстрації [44]. Цей нормативний акт регулює сертифікацію реєстраторів за різними видами економічної діяльності.

- Положення про сертифікацію фахівців з питань ринків капіталу та організованих товарних ринків [45]. Цим положенням регулюється допуск до роботи й сертифікація фахівців із фінансового моніторингу, управління активами, управління санацією тощо.

- Порядок здійснення професійної атестації за професією «менеджер (управитель) житлового будинку (групи будинків)» та Критерії, яким повинні відповідати підприємства, установи, організації, що здійснюють професійну атестацію за професією «менеджер (управитель) житлового будинку (групи будинків)» [46] визначають оцінювання й присвоєння професійних кваліфікацій менеджерам (управителям) житлового будинку (групи будинків).

- Порядок присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям [47]. Цей порядок визначає процедуру присвоєння відповідної кваліфікаційної категорії спортивного судді спортивною федерацією з відповідного виду спорту.

До нормативної бази, що регулює професійну діяльність за другим видом регульованих професій (професій, для яких запроваджено додатко-

ве регулювання) та їх номенклатуру, можна віднести:

- Закон України «Про освіту», розділ 7 «Освіта, професійний розвиток та оплата праці педагогічних і науково-педагогічних працівників» [15] і Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників [48]. Ця законодавчо-нормативна база частково регулює діяльність більш як 70 посад/професій педагогічних і науково-педагогічних працівників. Ключовою вимогою щодо доступу до освітньої діяльності особи є наявність педагогічної або прирівняної до неї освіти.

- Закон України «Про державну службу», розділ 4 «Вступ на державну службу» [49]. Цим розділом регулюються умови вступу на державну службу, які передбачають конкурсний відбір, співбесіди, іспити та інші інструменти оцінювання, складення присяги тощо потенційними держслужбовцями різних категорій і рангів за більш ніж 800 типами посад.

- Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування», ст. 19 «Вимоги до професійної компетентності кандидата на зайняття посади службовця місцевого самоврядування» [50]. Вказана стаття визначає вимоги й процедуру вступу на цей вид служби для працівників за близько 80 посадами органів місцевого самоврядування.

- Закон України «Про дипломатичну службу», розділ 3 «Вступ на дипломатичну службу» [51]. Цей розділ регулює процедуру та вимоги до заняття дипломатичною діяльністю за 23 дипломатичними посадами трьох категорій.

До нормативної бази, яка регулює професійну діяльність за третім ви-

дом регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) та їх номенклатуру, можна віднести:

- Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів [52]. Ці правила є наскрізними для працівників, які у своїй роботі використовують, ремонтують, експлуатують, монтують та обслуговують електрообладнання й електроустаткування в усіх видах економічної діяльності (інженерів, техніків, електриків, електромонтерів, енергетиків та ін.). Наявність дозволів і посвідчень щодо допусків до роботи з електроприладами та електрообладнанням регулюється профільними переліками професій і посад, кваліфікаційними характеристиками, професійними стандартами, посадовими чи робочими інструкціями тощо.

- Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядок проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок [53] і Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі [54]. Ці переліки поширюються на професії, зайнятість за якими пов'язана із життєдіяльністю та здоров'ям людей (медицина, охорона правопорядку, освіта, сфера харчування тощо), або на професії, коли професійна діяльність пов'язана з важкими, шкідливими й небезпечними умовами праці, що потребує певного професійного відбору за станом здоров'я.

- Правила охорони праці під час виконання робіт на борту риболовних суден [55]. Правила регулюють вимоги щодо допуску до роботи ше-

сти спеціалізацій рибоводів, зайнятих на річкових/морських прибережних риболовних суднах тощо.

Проведений автором аналіз практики застосування в Україні регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) дає підстави стверджувати, що в Україні на сьогодні так і не створено чітку систему застосування на практиці регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) за зразком підходів ЄС у цілому та країн-членів зокрема. Зазначене потребує від широкого кола вітчизняних стейкхолдерів оперативної реалізації законодавчо-нормативних, інституціональних, фінансово-матеріальних, методологічно-інформаційних та кадрових заходів відповідного спрямування, зокрема таких як:

- розроблення й прийняття окремого закону, який визначатиме структуру, порядок, термінологію, принципи застосування на практиці регульованих професій за підходами

- європейських країн і відповідно до базових положень Директиви 005/36/ЄС Європарламенту та Ради ЄС від 5 вересня 2005 р. (зі змінами й доповненнями);

- приведення (після прийняття профільного закону) чинної нормативної бази стосовно регульованих професій (професій, для яких запроваджено додаткове регулювання) до єдиних принципів та підходів їх державного регулювання, зорієнтованих на максимальну диверсифікацію до європейських аналогів;

- створення вітчизняної бази даних регульованих професій та її подальша інтеграція до бази даних регульованих професій у країнах-членах ЄС;

- приведення у відповідність із новими підходами переліків спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання, стосовно чіткого визначення для певних спеціальностей відповідних професій.

Список використаних джерел

1. Семігіна Т. Регульовані професії на ринку праці: євроінтеграційний вимір. *Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку в умовах інституційних перетворень глобального середовища* : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 79–82. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-19>.
2. Власюк В. Яких змін зазнає юридична освіта. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/jakikh-zmin-zaznaje-juridichna-osvita-2443989.html/>.
3. Рим О. Правове регулювання визнання професійної кваліфікації особи для працевлаштування у Європейському Союзі. *Держава та регіони. Сер. : Право*. 2020. № 2 (68). С. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.11>.
4. Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualification. *Official Journal of the European Union*. 2005. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036>.
5. Regulated Professions Database / European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/home>.
6. Jobseeker Wizard / European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/jobseeker>.

7. Generic names of professions / European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/professions/generic>.

8. Statistics / European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/statistics>.

9. Additional resources / European Commission. URL: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/additional_resources.

10. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти : Закон України від 18.12.2019 № 392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#n6>.

11. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

12. Про затвердження переліку спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання : наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2020 № 673. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-specialnostej-zdobuttya-stupenya-osviti-z-yakih-neobhidne-dlya-dostupu-do-profesij-dlya-yakih-zaprovadzheno-dodatkove-regulyuvannya>.

13. Розроблення орієнтовного макета Реєстру регульованих професій, посад та професійних назв робіт, зайняття яких, окрім іншого, потребує рівня вищої та фахової передвищої освіти / ДНУ «Інститут освітньої аналітики». 2023. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/az_rozroblennya-ori%D1%94ntovного-maketa-re%D1%94stru-regulovanih-profesij.pdf.

14. Про затвердження Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами : постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#n10>.

15. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

16. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з торгівлі цінними паперами / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. 2013. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10667374>.

17. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – депозитарної діяльності та клірингової діяльності / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. 2013. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10669803>.

18. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів) – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. 2013. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10674178>.

19. Про затвердження переліків посад та спеціальностей персоналу для експлуатації ядерних установок, підготовка якого підлягає ліцензуванню, і посад персоналу, який безпосередньо здійснює управління реакторною установкою : постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 № 1683. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1683-2000-%D0%BF#Text>.

20. Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 18.11.2015 № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2015-%D0%BF#n10>.

21. Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарських посад, посад фармацевтів, посад фахівців з фармацевтичною освітою, посад професіоналів у галузі охорони здоров'я, посад фахівців у галузі охорони здоров'я та посад професіоналів з вищою немедичною освітою у закладах охорони здоров'я : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.11.2015 № 1683. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1683-2000-%D0%BF#Text>.

рони здоров'я України від 28.10.2002 № 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02>.

22. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#n5>.

23. Про затвердження Порядку проведення атестації лікарів : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 № 446 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України від 18.08.2021 № 1753). URL: https://health.kyivcity.gov.ua/files/2021/12/14/2_33667poradok_nova_redakcia.pdf.

24. Про особливості атестації працівників сфери охорони здоров'я та продовження терміну дії сертифікатів спеціаліста, посвідчень про кваліфікаційну категорію в період дії воєнного стану : наказ Міністерства охорони здоров'я від 04.08.2022 № 1415. URL: https://health.kyivcity.gov.ua/files/2022/11/3/39055-dn_1415_04_08_2022.pdf.

25. Деякі питання професійної атестації виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури : постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2011 № 554. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2011-%D0%BF#n85>.

26. Про питання сертифікації інженерів-землевпорядників та інженерів-геодезистів : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 27.10.2021 № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1582-21#n21>.

27. Про затвердження Правил сертифікації фахівців з неруйнівного контролю : наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 10.12.2012 № 1387. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/336247__336312.

28. Про адвокатури й адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://pravo.ua/articles/zakon-ukraini-pro-advokaturu-nova-redakcija-chastina-persha/>.

29. Про затвердження Положення про Вищу кваліфікаційну комісію нотаріату : постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 № 923. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2011-%D0%BF#n12>.

30. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

31. Про затвердження Авіаційних правил України «Підтримання льотної придатності повітряних суден та авіаційних виробів, компонентів і обладнання та схвалення організацій і персоналу, залучених до виконання цих завдань» : наказ Державної авіаційної служби України від 06.03.2019 № 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0316-19#Text>.

32. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12#Text>.

33. Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами : постанова Кабінету Міністрів України від 08.05.1993 № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-%D0%BF#Text>.

34. Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.03.2018 № 340. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/374083__702863.

35. Положення про українське посвідчення парашутиста : протокол ВГО «Федерація парашутного спорту України» від 05.08.2019 № 19/08/02. URL: <http://fpsu.net.ua/docs/pologenna-pro-sertyfik-2019.pdf>.

36. Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень тракториста-машиніста : постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.1994 № 217. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-94-%D0%BF#Text>.

37. Про затвердження Порядку атестації аварійно-рятувальних служб і рятувальників : постанова Кабінету Міністрів України від 13.11.2013 № 828. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2013-%D0%BF#Text>.

38. Про затвердження Положення про порядок проведення атестації спеціалістів ветеринарної медицини державних установ : наказ Державного комітету ветеринарної медицини України від 07.09.2009 № 321. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/79008__79008.

39. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 № 2498-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text>.

40. Деякі питання присвоєння звань особам командного складу морських суден : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-%D0%BF#Text>.

41. Міжнародна конвенція про підготовку і дипломування моряків та несення вахти 1978 року : міжнародний документ від 07.07.1978. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_053#Text.

42. Міжнародна конвенція про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти 1995 року : міжнародний документ від 07.07.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_707#Text.

43. Кодекс торговельного мореплавства України : Кодекс України від 23.05.1995 № 176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#n304>.

44. Про затвердження зразка та опису сертифіката про підтвердження професійної компетентності у відповідній сфері державної реєстрації : наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2018 № 4145/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1519-18#Text>.

45. Про затвердження Положення про сертифікацію фахівців з питань ринків капіталу та організованих товарних ринків : рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 13.08.2013 № 1464. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10668766>.

46. Деякі питання професійної атестації за професією «менеджер (управитель) житлового будинку (групи будинків)» : постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 № 1010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2018-%D0%BF#n10>.

47. Про затвердження Порядку присвоєння кваліфікаційних категорій спортивним суддям : наказ Міністерства молоді та спорту України від 16.07.2013 № 31. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1312-13#Text>.

48. Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF#Text>.

49. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

50. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>.

51. Про дипломатичну службу : Закон України від 07.06.2018 № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text>.

52. Про затвердження Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів : наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 09.01.1998 № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0093-98#Text>.

53. Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок : постанова Кабінету Міні-

стрів України від 23.05.2001 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2001-%D0%BF#Text>.

54. Про затвердження Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі : наказ Міністерства охорони здоров'я України та Державного комітету України по нагляду за охороною праці від 23.09.1994 № 263/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95#Text>.

55. Про затвердження Правил охорони праці під час виконання робіт на борту риболовних суден : наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 27.12.2006 № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0074-07#Text>.

Sergii Melnyk

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Honored Economist of Ukraine,
SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, s.melnik@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5724-2428>

FOREIGN AND DOMESTIC EXPERIENCE IN REGULATING THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF EMPLOYEES AND THEIR PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. *This article, for the first time in domestic practice, explores the application of additional regulation of professional activity in Ukraine and EU member states. The following tasks were carried out: studying international and European approaches to the employment of regulated professions by employers and educational service providers; comparing the domestic system of professional activity regulation; reviewing relevant domestic publications; analyzing legislative and regulatory acts of a regulatory nature; proposing the typification of regulated professions and professional qualifications in Ukraine for the first time; and identifying the primary shortcomings of the Ukrainian system of professional activity regulation. During the research, the methods of monographic, systematic analysis, and comparative were used. The results indicate that domestic authors tend to concentrate their specialized research on the study of foreign education while paying little attention to relevant domestic practices. Among the author's key findings is the lack of a unified, legally established framework for defining and implementing regulations for professional activities in the country. Comparing the recognition of professional qualifications in regulated professions is challenging due to differences in recognition procedures, volumes, tools, terms, and content. The lack of a national registry of regulated professions and qualifications also poses difficulties for stakeholders and foreign partners. This is particularly important when it comes to recognizing the professional qualifications of war refugees in host countries. In Ukraine, professions and qualifications are typically regulated using a departmental and sectoral approach. This approach involves preparing, externally assessing, recognizing, and practically implementing over 400 regulated professions, job titles, and positions, as well as full and partial professional qualifications associated with them. The National Qualifications Agency is not responsible for creating a register of regulated professions/qualifications. It also does not fully form the register of*

qualifications as a whole, focusing exclusively on including only professional qualifications defined in professional standards, the number of which is insignificant and does not exceed three hundred, etc.

Keywords: external independent evaluation of learning outcomes, personnel training, profession for which additional regulation is introduced, regulated profession, regulated speciality, regulatory normative acts.

References

1. Semigina, T. (2022). Regulated professions in the labor market: the European integration dimension. *Strategic priorities of socio-economic development in the context of institutional transformations of the global environment*, Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference. Lviv; Torun. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-19> [in Ukrainian].
2. Vlasiuk, V. (2018). *What changes will legal education undergo*. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/jakikh-zmin-zaznaje-juridichna-osvita-2443989.html/> [in Ukrainian].
3. Rym, O. (2020). Legal regulation of the professional qualification recognition of a person for employment in the European Union. *State and regions. Series: Law*, 2(68), 64-69. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.2.11> [in Ukrainian].
4. Official Journal of the European Union. (2005). *Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualification*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036>.
5. European Commission. (n. d.). *Regulated professions database*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/home>.
6. European Commission. (n. d.). *Jobseeker wizard*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/jobseeker>.
7. European Commission. (n. d.). *Generic names of professions*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/professions/generic>.
8. European Commission. (n. d.). *Statistics*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/statistics>.
9. European Commission. (n. d.). *Additional resources*. Retrieved from https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/additional_resources.
10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019). *On amendments to certain laws of Ukraine regarding the improvement of educational activities in the field of higher education* (Act No. 392-IX, December 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#n6> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). *On higher education* (Act No. 1556-VII, July 1). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
12. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020). *On approval of the list of specialties, obtaining a degree in which is necessary for access to professions for which additional regulation has been introduced* (Order No. 673, May 22). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-pereliku-specialnostej-zdobuttya-stupenya-osviti-z-yakih-neobhidne-dlya-dostupu-do-profesij-dlya-yakih-zaprovadzhenno-dodatkovy-regulyuvannya> [in Ukrainian].
13. SSI «Institute of Educational Analytics». (2023). *Developing an indicative layout of the Register of Regulated Professions, Positions and Professional Titles of Work, which, among other things, require higher and specialized postgraduate education*. Retrieved from <https://>

iea.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/az_rozroblennya-ori%D1%94ntovnogo-maketa-re%D1%94stru-regulovanih-profesij.pdf [in Ukrainian].

14. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). *On approval of the procedure for awarding and confirming professional qualifications by qualification centers* (Resolution No. 956, September 15). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].

15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On education* (Act No. 2145-VIII, September 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

16. National Commission on Securities and Stock Market. (2013). *License conditions for professional activities in the stock market (securities market) – securities trading activities*. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10667374> [in Ukrainian].

17. National Commission on Securities and Stock Market. (2013). *License conditions for conducting professional activities in the stock market (securities market) – depository activities and clearing activities*. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10669803> [in Ukrainian].

18. National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine. (2013). *License conditions for conducting professional activities in the stock market (securities market) – activities for organizing trade in the stock market*. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10674178> [in Ukrainian].

19. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2000). *On approving the lists of positions and specialties of personnel for the operation of nuclear facilities, whose training is subject to licensing, and positions of personnel directly involved in the management of a reactor facility* (Resolution No. 1683, November 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1683-2000-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

20. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2015). *On approval of the license conditions for security activities* (Resolution No. 960, November 18). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2015-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].

21. Ministry of Health of Ukraine. (2002). *On approval of the lists of healthcare institutions, medical positions, pharmacist positions, positions of specialists with pharmaceutical education, positions of healthcare professionals, positions of healthcare specialists and positions of professionals with higher non-medical education in healthcare institutions* (Order No. 385, October 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-02> [in Ukrainian].

22. Ministry of Health of Ukraine. (2002). *Handbook of qualification characteristics of employee professions* (Order No. 117, March 29). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#n5> [in Ukrainian].

23. Ministry of Health of Ukraine. (2019). *On approval of the procedure for certification of doctors: Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 446 dated 22.02.2019 (as amended by Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 1753 dated 18.08.2021)* (Order No. 446, February 22). Retrieved from https://health.kyivcity.gov.ua/files/2021/12/14/2_33667poradok_nova_redakcia.pdf [in Ukrainian].

24. Ministry of Health of Ukraine. (2022). *On the peculiarities of certification of healthcare workers and extension of the validity of specialist certificates and certificates of qualification category during the period of martial law* (Order No. 1415, August 4). Retrieved from https://health.kyivcity.gov.ua/files/2022/11/3/39055-dn_1415_04_08_2022.pdf [in Ukrainian].

25. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2011). *Some issues of professional certification of performers of certain types of works (services) related to the creation of architectural objects* (Resolution No. 554, May 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2011-%D0%BF#n85> [in Ukrainian].

26. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. (2021). *On the certification of land surveyors and engineers* (Order No. 317, October 27). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1582-21#n21> [in Ukrainian].

27. Ministry of Emergency Situations of Ukraine. (2012). *On approval of the rules for certification of non-destructive testing specialists* (Order No. 1387, December 10). Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/336247__336312 [in Ukrainian].

28. Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). *On the bar and the practice of law* (Act No. 5076-VI, July 5). Retrieved from <https://pravo.ua/articles/zakon-ukraini-pro-advokaturu-nova-redakcija-chastina-persha/> [in Ukrainian].

29. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2011). *On approval of the regulation on the Higher Qualification Commission of Notaries* (Resolution No. 923, August 31). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2011-%D0%BF#n12> [in Ukrainian].

30. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). *On notary public* (Act No. 3425-XII, September 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> [in Ukrainian].

31. State Aviation Administration of Ukraine. (2019). *On approval of the aviation rules of Ukraine "Maintenance of airworthiness of aircraft and aircraft products, components and equipment and approval of organizations and personnel involved in the performance of these tasks"* (Order No. 286, March 6). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0316-19#Text> [in Ukrainian].

32. Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). *On audit activities* (Act No. 3125-XII, April 22). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3125-12#Text> [in Ukrainian].

33. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1993). *On approval of the regulation on the procedure for issuing driver's licenses and allowing citizens to drive vehicles* (Resolution No. 340, August 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

34. Ministry of Internal Affairs of Ukraine. (2018). *On approval of the instruction on the organization of dog training in the State Border Guard Service of Ukraine* (Order No. 340, March 26). Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/374083__702863 [in Ukrainian].

35. All-Ukrainian public organization "Parachuting Federation of Ukraine". (2019). *Regulations on the Ukrainian skydiver's license* (Protocol No. 19/08/02, August 5). Retrieved from <http://fpsu.net.ua/docs/pologennya-pro-sertyfik-2019.pdf> [in Ukrainian].

36. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1994). *On approval of the regulation on the procedure for issuing certificates of tractor drivers* (Resolution No. 217, April 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217-94-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

37. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2013). *On approval of the procedure for certification of emergency services and rescuers* (Resolution No. 828, November 13). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2013-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

38. State Veterinary Service of Ukraine. (2009). *On approval of the regulation on the procedure for certification of veterinary medicine specialists of state institutions* (Order No. 321, September 7). Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/79008__79008 [in Ukrainian].

39. Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). *On veterinary medicine* (Act No. 2498-XII, June 25). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text> [in Ukrainian].

40. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *Some issues of assignment of ranks to officers of seagoing vessels* (Resolution No. 1499, December 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

41. Verkhovna Rada of Ukraine. (1978). *International convention on standards of training, certification and watchkeeping for seafarers, 1978* (International document, July 7). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_053#Text [in Ukrainian].

42. Verkhovna Rada of Ukraine. (1995). *International convention on standards of training, certification and watchkeeping for fishing vessel personnel, 1995* (International document, July 7). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_707#Text [in Ukrainian].
43. Verkhovna Rada of Ukraine. (1995). *The Merchant Shipping Code of Ukraine* (Code No. 176/95-BP, May 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#n304> [in Ukrainian].
44. Ministry of Justice of Ukraine. (2018). *On approval of the sample and description of the certificate of confirmation of professional competence in the relevant field of state registration* (Order No. 4145/5, December 29). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1519-18#Text> [in Ukrainian].
45. National Commission on Securities and Stock Market of Ukraine. (2013). *On approval of the regulation on certification of specialists in capital markets and organized commodity markets* (Decision No. 1464, August 13). Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/document/?id=10668766> [in Ukrainian].
46. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018). *Some issues of professional certification in the profession of "manager (head) of a residential building (group of buildings)"* (Resolution No. 1010, November 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2018-%D0%BF#n10> [in Ukrainian].
47. Ministry of Youth and Sports of Ukraine. (2013). *On approval of the procedure for assigning qualification categories to sports referees* (Order No. 31, July 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1312-13#Text> [in Ukrainian].
48. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2000). *On approval of the list of positions of pedagogical and scientific-pedagogical workers* (Resolution No. 963, June 14). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
49. Verkhovna Rada of Ukraine. (2015). *On civil service* (Act No. 889-VIII, December 10). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> [in Ukrainian].
50. Verkhovna Rada of Ukraine. (2001). *On service in local government* (Act No. 2493-III, June 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text> [in Ukrainian].
51. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). *On diplomatic service* (Act No. 2449-VIII, June 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> [in Ukrainian].
52. Ministry of Labor and Social Policy of Ukraine. (1998). *On approval of the rules for the safe operation of consumer electrical installations* (Order No. 4, January 9). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0093-98#Text> [in Ukrainian].
53. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2001). *On approving the list of professions, industries and organizations whose employees are subject to mandatory preventive medical examinations, the procedure for conducting these examinations and issuing personal medical books* (Resolution No. 559, May 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2001-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
54. Ministry of Health of Ukraine, State Committee of Ukraine for Supervision of Labor Protection. (1994). *On approval of the list of works where professional selection is required* (Order No. 263/121, September 23). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95#Text> [in Ukrainian].
55. State Committee of Ukraine on Industrial Safety, Labor Protection and Mining Supervision. (2006). *On approval of the rules for labor protection during work on board fishing vessels* (Order No. 26, December 27). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0074-07#Text> [in Ukrainian].